

KAKO GRIČKA VJEŠTICA UTJEČE NA ZAGREBAČKU KULTURU

Vukšan, Antonia

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:277886>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

Hrvatski studiji sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatologiju

KAKO GRIČKA VJEŠTICA UTJEČE NA ZAGREBAČKU KULTURU

Završni rad

Kandidat: Antonia Vukšan

Mentor: doc. dr. sc. Davor Piskač

Zagreb, 19. srpnja 2018.

1. SADRŽAJ

1. SADRŽAJ.....	2
2. UVOD.....	3
2. MARIJA JURIĆ ZAGORKA.....	4
3. MOTIV ŽENE	5
4. NASTANAK GRIČKE VJEŠTICE	7
5. GRIČKA VJEŠTICA DANAS.....	12
6. ZAKLJUČAK.....	15
7. POPIS LITERATURE	16
8. SAŽETAK RADA.....	17

2. UVOD

Kako bismo započeli s pisanjem završnoga rada, prvo moramo predstaviti samu temu. Tema se odnosi na stvaralaštvo Marije Jurić Zagorke, točnije na njezin ciklus romana *Grička vještica* te kako ono utječe na zagrebačku kulturu. Prije objašnjenja same teme, nevesti ćemo neke bitne značajke što se tiče same spisateljice Marije Jurić Zagorke te zanimljivosti iz njezinoga života. Navesti ćemo kako se od samoga početka svoga stvaralaštva bori s kritikama društva što se tiče položaja žena u njemu. To je bila jedna od glavnih tema njezinih romana uz temu vještica kao pojam praznovjerja.

Te dvije teme glavne su karakteristike opisivanja tadašnjeg zagrebačkog društva te su uvelike utjecale na formiranje zagrebačke kulture i samih Zagrepčana. Položaj žena u društvu i istrage o progonu vještica proučavali smo iz zapisa raznih autora koji su se bavili istim temama te na temelju toga iznijeli svoje stavove i razmišljanja pomoću kojih smo opisali kako se društvo uvelike promijenilo od tog razdoblja do danas.

Dakle, cilj ovoga rada je istražiti kako je društvo za vrijeme Zagorkinog stvaralaštva omalovažavalo ženski položaj te kako je bilo izričito praznovjerno što se tiče vjerovanja u vještice i demone, ali i kako su mnoge žene stradale zbog ljudske nemarnosti i bezbrižnosti.

2. Marija Jurić Zagorka

Marija Jurić Zagorka jedna je od vrhunskih hrvatskih književnica, novinarka i feministica. Rođena je 2. ožujka 1873. godine u plemićkoj kuriji Negovec u okolici grada Vrbovca. U svom novinarskom umijeću istaknula se kada je, igrom slučaja, na preporuku biskupa Josipa Jurja Strossmayera dobila novinarsku službu u redakciji *Obzora* u kojem je djelovala od 1895. do 1910. godine.¹ Takvim početkom novinarske karijere obilježila je i svoje književno stvaralaštvo koje je, između ostalog, bilo opterećeno položajem žene u tadašnjem društvu. Kao velika protivnica društvene diskriminacije, mađarizacije i germanizacije, borila se za prava žena u kulturnom svijetu. Zbog svojih uvjerenja često je bila na meti kritičara koji su "omalovažavali" njezin položaj u novinarskom svijetu stvaranja. No, iako je bila glavna tema kritike, redakcije kojima je pridonosila nisu je se mogli riješiti. Pod pojmom "riješiti" misli se naravno na njezin vrhunski doprinos novinama kao i njezino vješto umijeće u stvaralaštvu što je uvelike proširilo brojnost čitatelja. Svoj feministički stav zaprimila je već spomenutim kritikama na njeno novinarsko stvaralaštvo jer je ona dobila "status" prve političke novinarke u jugoistočnoj Europi početkom 20. stoljeća (Vukovac, 2010, 246-254).

"Marija Jurić je žena, i tu počinju teškoće: novinar u suknji- nezamisliv!" (Vukovac, 2010, 253). Takvi stavovi u društvu doprinijeli su još većoj borbi Zagorke za svoja prava, ali i za prava ostalih žena tog razdoblja. Nadalje, Marija Jurić Zagorka se osim u novinarskom svijetu istaknula i u književnom stvaralaštvu. Njezin najveći stvaralački opus bio je romaneskni ciklus *Grička vještica*. Taj ciklus povijesnih romana utemeljila je kroz analizu prema svim poznatim književno- povijesnim izvorima ili literaturi. Kako bi bolje prikazala povijesnu radnju, u romane je unijela i romantične sastavnice kojima je prikazala i društvena događanja tog razdoblja. Zagorkina povijesna romansa objedinjuje mit romanse i empirijsku istinu povijesti s čime zapravo spaja stvarnost s fikcijom. Takvim pristupom književnosti podigla je hrvatsko čitateljstvo na noge te ih je tako očarala poviješću divnog nam grada Zagreba. Otkrila je kako je društvo funkcioniralo, u što se vjerovalo, po čemu je Zagreb poznat te koje su njegove najveće tajne. Na kraju kratkog uvoda u život Marije Jurić Zagorke može se reći kako je uvelike doprinijela hrvatskom književnom stvaralaštvu te kako se jednim dijelom uspjela izboriti za status žene u političkom i društvenom smislu koji je vidljiv i danas (Đorđević, 1965, 9-10).

¹ <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=29566> (Pristupljeno 5. lipnja 2018).

3. MOTIV ŽENE

Kako bismo započeli s opisom žene unutar Zagorkinog ciklusa povijesnih romana *Grička vještica*, prvo ćemo se malo detaljnije pozabaviti njezinim položajem žene u društvu. Kao što smo već spomenuli Marija Jurić Zagorka se kao žena vrlo teško probila na vrh s obzirom na status žena u tadašnje vrijeme. Imala je sve predispozicije za novinarku kao i za spisateljicu. Svojim utjecajem u novinarstvu donijela je novi pogled prema ženi u političko- društvenom smislu. Zagorkina je autorska figura bila nerazdvojiva od ženske. Naime, što se tiče onodobnog stvaralaštva, odnosno onodobnih autora s "posvećenim" književnim statusom vrlo je malo mjesta ostavljeno autoricama. Zagorka je, kao jedna od vrhunskih književnica modernizma, imala konstantan položaj u području književnosti tog razdoblja (Grgić, 2009, 19-25).

U svome ciklusu povijesnih romana *Grička vještica* također se, između ostalog, bavila temom položaja žena. Takvim stavom u književnosti prikazala je onodobnom društvu sliku odnosa muškaraca naspram žena. Znala je često i navesti kako se obraća društvu rečenicom: "Ja pišem za puk!" (Đorđević, 1965, 9). Tom rečenicom je obilježila svoje stvaralaštvo kojim nikada nije iznevjerila svoje vjerno čitateljstvo. Dakako, kao žena koja se uzdigla u političkom i kulturnom smislu, imala je mnogo poznanika, ali joj je najdraže društvo bio i ostao njezin čitatelj (Đorđević, 1965, 11). Marija Jurić Zagorka svojim romanima iz ciklusa *Grička vještica* opisuje klasne, rodne i hijerarhijske odnose u hrvatskom društvu. U djelima propituje uloge žena navodeći razne primjere žena koje su baronese, kontese, siromašne radnice pa čak i žene koje su uspjele nadići te rodne podjele. Tada je u Hrvatskoj postojao i takozvani mit o vješticama koje su onda bile aktualna tema unutar društva. Vještica je, dakle, predstavljala fantazmagoričnu pojavu koja je ženama dala sasvim mističnu ulogu. Kako je tada žena bila samo suprotan spol u odnosu na muškarca koja je imala vrlo malu ulogu po pitanju svega, Zagorka spominjanjem vještice u djelima uspijeva dočarati što su sve žene proživljavale te kako se društvo odnosilo prema njima. Sam naziv *Grička vještica* Zagorka upotrebljava kao sinonim za Grič, dio Zagreba koji se tada odlikovao osebnom mistikom i vjerovanjem u vještice. Dakle, samim naslovom se već može razlučiti kakva je tematika romana. Nadalje, pojam *vještica* odnosio se na žene koje su, prema tome, karakterno slabe, emotivne i nesposobne za dominaciju ili odlučivanje u javnoj sferi. One su kao jedna mistična ženska sila predstavljale grupu žena koja je u stalnom sukobu s vlastima i crkvom, a čiji je nastanak uslijedio odbijanjem služenja muškarcima te zadanom mjestu u hijerarhiji tog rodnoga pokreta koji ženu veže uz socijalne situacije kojima su podređene

muškarcu i njegovoj dominaciji. U povijesti su žene koje su bile zlostavljane, silovane ili napadnute morale šutjeti ukoliko ne žele biti proglašene vješticama jer tada se smatralo da one nemaju pravo glasa ni za što. Prema tome, pitanje ženske slobode tada je bilo vrlo upitno u Hrvatskoj kao i u svijetu. Ono razotkriva različite mogućnosti, ali i prepreke koje upućuju na stupanj patrijahalne zajednice i koje zapravo dokazuju kako je sloboda u tim zajednicama bila rezervirana samo za muškarce. Danas je situacija u svijetu potpuno drugačija zahvaljujući ženama poput same Marije Jurić Zagorka koja je svojom riječju javno obznanila narodu u kakvim se okolnostima živi te u kakvom smo vjerovanju odrasli. Postavila je temelje javnog prikazivanja utjecaja društva na pojedince te time osvojila vjernost svoga čitateljstva (Mušić, 2014, 73-77). Također, možemo primijetiti kako se Zagorka u romanu *Tajna krvavog mosta*, koji je jedan od romana iz ciklusa *Grička vještica*, bavila temom binarnog sustava roda. Primjer takvog sustava je lik Stanke, odnosno, Stanka. Stanka je, dakle, predstavljala ženu koja se slučajem okolnosti morala odjenuti pa čak i živjeti život muškarca. Takva granica koja je propusna, koja dopušta prijelaz iz jedne kategorije u drugu je znak razvoja i napretka, odnosno mjesto mogućnosti izvedbe i zbunjivanja kulture. Zagorka ovakvim primjerom propituje kategorije ženskog i muškog, odnosno pojam stabilnog i originalnog identiteta. Ovakvim je prikazom lika Stanke još jednom ismijala društvene i kulturne norme koje su tada bile izrazito strogo protiv oblačenja žena u mušku odjeću i obrnuto. Zagorka je još jednim individualnim likom čitateljima predložila sliku društva koje ne dopušta da se stvaraju individue. Ona je, kao jedna vrsna spisateljica i ikona političke riječi, uspjela kroz kombinaciju likova i miješanjem fantastičnog i realnog prikazati društvo i njegove mane. Svojim vrhunskim opisima, pričama i mitovima održavala je svoj položaj koji je ostvarila u hrvatskoj književnosti. Također, može se sa sigurnošću reći kako je Marija Jurić Zagorka i danas ostavila svoje korijene na moderno čitateljstvo jer i mi smo pomoću njezinih djela upoznali povijest elitnog zagrebačkog društva. Ostavila je trag prošlosti zapisan na papiru koji se prenosi kroz svaku generaciju i nanovo uči mlade intelektualce o povijesti i tajnama Zagreba i zagrebačkog društva (Oklopčić, 2011, 37-40).

4. NASTANAK GRIČKE VJEŠTICE

Prikupljanjem raznih podataka iz knjiga koje su opisivale život i djela Marije Jurić Zagorke, možemo prikazati kako je nastala cijela ideja stvaranja ciklusa romana *Grička vještica*. Na samome početku možemo spomenuti osobu koja joj je davala veliku podršku prilikom borbe za svoja "prava" i prilikom "stvaranja" svojih vrhunskih romana, a ta je osoba bila đakovački biskup Josip Juraj Strossmayer. Biskup joj je, dakle, predstavljao veliku duhovnu i financijsku potporu koju je "obnašao" sve do svoje smrti 1905. godine. Njihov prijateljski odnos započeo je objavom Zagorkinog članka *Egy Percz*, potpisanog pod pseudonimom kojeg je tada koristila. Saznavši da iza tog teksta stoji um i razmišljanje jedne žene, Strossmayer ju je postavio u redakciju kao političkog suradnika i to unatoč pobuni članova Ravnateljškog vijeća časopisa (Vukelić, 2012, 2-3). Taj isti đakovački biskup Strossmayer koji ju je uveo u svijet novinarstva, uveo ju je i u svijet stvaranja vrhunskih romana. On je zapravo bio taj koji je inicirao njezino stvaranje povijesnih romana koji su kasnije, kako nam je već poznato, postigli veliki uspjeh koji se i dan danas cijeni diljem svijeta. Kako bi mogla započeti sa stvaranjem romana s tematikom hrvatske povijesti, Zagorka je prvo trebala dobiti pristanak naroda kako njezini romani ne bi bili zaplijenjeni ili cenzurirani (Vukelić, 2012, 3-4). Na nagovor njezinoga vjernoga prijatelja i suradnika, odlučila se suočiti s narodom i predstaviti im stvaranje svoje nove knjige koja će uključivati povijest grada Zagreba i zagrebačkog društva.

"Zatim sam još opisala karakteristike glavnih osoba u romanu. Strossmayer, Smičiklas i svi ostali bili su vrlo zadovoljni" (Đorđević, 1965, 117). Tim riječima Zagorka je potvrdila suglasnost naroda za njezino stvaranje. Također, moramo spomenuti kako je Zagorka u samom početku bila malo skeptična što se tiče pisanja romana takve tematike, ali se brzo ohrabrila dobrim duhom i pozitivnošću Strossmayera koji joj je i dao glavnu ideju za pisanje ciklusa romana *Grička vještica*. Nakon što se čvrsto odlučila za taj potez u svojoj književnoj karijeri, Zagorka je ustrajala u tome da svijetu pokaže sliku borbe žena za ravnopravnost, političku osviještenost naroda i povijesnu temu vezanu uz progon vještica. Kako bi pokazala takvu sliku povijesti i naroda, morala je započeti sa sakupljanjem podataka (Vukelić, 2012, 5-6).

Dakle, Zagorka je vrlo marljivo prikupljala materijale za povijesne romane koje je čak znala pronalaziti i u arhivima mađarskih i njemačkih spisa. Nije bilo dana u kojem ona ne bi bar malo vremena posvetila proučavanju prošlosti Zagreba. Imala je čak i posebne podatke koje je prikupljala, a koji su bili još iz dana kada je Illicom tekao potok. Zagorka materijale nije skupljala samo iz pisanih izvora, imala je ona mnogo poznanika koji su joj maštu

upotpunili usmenom predajom koje je ona vješto zabilježila i arhivirala (Đorđević, 1965, 117-121).

Nakon što je prikupila neke materijale za romane, sastavila je kratku verziju budućeg romana koja je glasila: "Napredni hrvatski đaci vode borbu protiv praznovjerja i zakona o progonu vještica. Služavku plemenitašice Ratkaj optužuju da je vještica. Gospodarica je drži nevinom i sakriva sudu, a kad službene ličnosti to otkriju, optuže nju i mladu joj unuku, da su vještice. Napredni hrvatski đaci kane ih spasiti, ali je njihova namjera otkrivena i spriječena. Tada se između manjine naprednih i poštenih i onih nepoštenih razvija borba na Griču. Plemenitašica Ratkaj i njezina unuka s gnušanjem odbijaju da se otkupe putem korupcije kojom se služe gradski suci, smjelo optužuju sud i žigošu sramotni zakon, dok đaci u Beču prodru na ulici do Marije Terezije i Van Swietena. Borba se vodi na dvoru Marije Terezije gdje vlada nekoliko iz inozemstva protjeranih jezuita. U Zagrebu pak vladaju razni carski službenici i gradska gospoda s krvnicima i trabantima, kao i pokvarena feudalna mladež koja iskorišćuje praznovjerje stvarajući družbu "luciferana" znamenitu po orgijama. Svi pak propovijedaju narodu praznovjerje jer na njemu grade ne samo svoju egzistenciju nego i koruptivno sakupljaju novac za svoj razuzdani život. Nakon velike borbe na carskom dvoru, koju vodi učenjak Van Swieten protiv mračnjaka, postiže se suspenzija zakona" (Đorđević, 1965, 117).

Osim kraće verzije romana, predstavila je ukratko i karakteristike glavnih likova u romanu. Nakon kratkog opisa svojih budućih povijesnih djela, nastavila je s potragom materijala o povijesti vještica i Zagreba. Susreće se s doktorom Ivanom Bojničićem koji joj pokazuje novije zapise o suđenjima vještica. On je bio jedan od Tkalčičevih nasljednika u proučavanju fenomena zagrebačkih vještica i njihova progona. Bojničić se čak istaknuo i pisanjem članaka koje je posvetio istoj temi. Zagorka se pomoću njegovih pisanih i usmenih dokaza uvjerila u postojanje povijesnih osoba koje će kasnije uvrstiti u svoj ciklus romana *Grička vještica*. Nakon što je napokon prikupila sve potrebne povijesne činjenice i dokaze započela je s pisanjem romana pod istim nazivom. Roman je po svom završetku prvo počeo anonimno izlaziti kao roman-feljton u "Malim novinama" 1913. godine. To je dio serijala koji će kasnije biti poznat pod nazivom *Kontesa Nera* i *Malleus Maleficarum*, dok ubrzo kasnije izlazi i roman pod nazivom *Tajna Krvavog mosta*. Nadalje, u samom početku *Grička vještica* se sastojala od tri dijela koja nisu bila posebno naslovljena. Tek nakon nekog vremena Zagorka romanima dodjeljuje posebne nazive koji će spadati u taj ciklus romana (Vukelić, 2012, 7-9).

Marija Jurić Zagorka napominje kako su ova djela samo dio onoga što se događalo na području Zagreba što se tiče progona vještica i položaja žene u društvu. Romani prikazuju posljednje dane zakona spaljivanja vještica u Hrvatskoj i time Zagorka upućuje čitatelje na cijelu povijest sudbine žena koje su nedužno optuživane. Naravno, uz svako djelo dolazi i kritika pa je tako i Zagorka bila obasuta kritikama koje su bile pozitivne, ali i negativne. Neki su smatrali kako je njezina priča samo izmišljeni dio mašte dok su drugi navodili i branili ju činjenicom da je podatke sakupljala iz povijesnih arhiva (Vukelić, 2012, 11-12).

Grička vještica je, dakle, povijesna romana u kojoj se isprepliću dva sustava arhetipski romantični i povijesni. Povijesne drame prepune su uzbudljivih elemenata koji romanu i daju zanimljiv pregled prošlosti Zagreba i zagrebačkog društva. Pojavljuju se opozicije dobra i zla, istine i laži, prošlosti i sadašnjosti. Zagorka je romanima, kao što je već spomenuto, povezala mit romanse i empirijsku istinu povijesti i samim time svoj književni ciklus *Grička vještica* svrstala pod povijesne popularne romane (Oklopčić, Jakšić, 2009, 123). Nadalje, što se tiče same kompozicije djela, možemo reći kako je ono vrlo domišljato raspoređeno. Djela su prepuna političkih spletki koje su bile povezane s nacionalnom problematikom koja se u to razdoblje dosta isticala. Cijeli je roman zapravo konstruiran tako da su čitatelji kroz djelo mogli primijetiti kako djelo prikazuje realizaciju njihovih snova i želja. Takvim pristupom romanu, Zagorka je prije svega željela uzdignuti i probuditi nacionalnu svijest među narodom što je na kraju i uspjela (Vukelić, 2012, 13-14).

Što se likova iz ciklusa romana *Grička vještica*, oni glavni, narativnog toka su kontesa Nera Keglević i grof Siniša Vojkffy-Vojković, oko čije se romanse i isprepliće radnja koja uključuje Nerine pokušaje dokazivanja da vještice ne postoje. Samim time što je Nera pokušala dokazati da vještice ne postoje ukazivala je na to da su njezini sugrađani praznovjerni, zbog čega i biva zatočena i mučena, a naposljetku i oslobođena. Naravno, spomenuli smo već kako su povijesni dijelovi knjiga preuzeti iz zapisanih povijesnih izvora što znači da su i likovi kontese Nere i grofa Siniše zapravo stvarne povijesne osobe. Kontesa Nera je u djelu predstavljala povijesnu osobu Marije Keglević-Malatinski dok je Siniša predstavljao Sigismunda grofa Vojkovića Vojkffya. Također, bitno je spomenuti kako je tim povijesnim činjenicama i povijesnim ljudima Zagorka zapravo od ciklusa romana *Grička vještica* napravila jednu veliku alegoriju vječne borbe onih poštenih i vrijednih protiv onih nepoštenih borba za slobodu svijesti i znanosti, odnosno slobodu samog glasa naroda općenito. *Grička vještica* je zapravo glas cijeloga naroda koji žudi za promjenom cijelog tadašnjeg političkog sustava i narodnih uvjerenja samo što nitko nije imao hrabrosti izaći s

tom mišlju u javnost. Zagorka je svojim vještim književnim umijećem sastavila vrhunsku materijalnu ostavštinu koja u ljudima budi nadu za mogućnošću promjene. Ostavila je budućim naraštajima pogled na prošlost koja je obilježila zagrebačku kulturu i opisala život koji se vodio istim tim ulicama kojima mi danas slobodno hodamo. Danas, kada pogledamo prošlost Zagreba možemo biti sretni što živimo u slobodnijem svijetu koji prihvaća žene kao bića koja mogu ostvariti isto ako ne i više od suprotnog spola. Kad smo već spomenuli žene, nadovezat ćemo se ponovo malo na pojam "vještice". Zagorka je pomoću nekoliko likova ukratko uspjela opisati kako se društvo odnosilo prema ženama koje su optuživane. Zamislite sad kako je strašno pročitati samo par priča o ženama koje su optužene za vještice, a možete li si zamisliti koliko je toga zapravo bilo? Na to pitanje nikada nećemo znati točan odgovor, možemo samo pretpostaviti ili pročitati iz zapisanih izvora (Vukelić, 2012, 15-19).

Naime, postojao je jedan od bolje sačuvanih povijesnih slučajeva kojeg je Zagorka donekle iskoristila u svom romanu, a to je slučaj Barice Benšeg, zvane Cindekovic. Slučaj je kao takav zabilježen 1743. godine na Gradecu. Barica je bila zagrebačka pekarica, a ujedno i prekrasna mlada žena. Osvajala je srca mnogih udvarača i bila je jedna od vrhunskih trgovaca i obrtnika što ju je na kraju koštalo. Barica je optužena da je svoju dušu i tijelo prodala vragu, a što se dakako kažnjava paljenjem na lomači. No, najveća je njezina nesreća što se u nju zaljubio pohotljivi gradski notar Lacko Sale. Kako je Sale bio jedan od uglednijih građana i moćnika, bio je smrtno uvrijeđen kada ga je Barica odbila zbog čega se odlučio osvetiti. Barica je, dakle, bila lažno optužena za copništvo. Optužena je te pritvorena u zatvor gradske vijećnice, a kasnije su je čak i premjestili u tamnicu kule Dverce. Dugo je Barica boravila u tamnici, ali je na kraju ipak sve završilo dobro. Oslobođena je 16. veljače 1743. godine, ali je imala uvjetnu slobodu te je morala biti pod nadzorom dvojice njezinih svjedoka. Ovo je jedna od rijetkih priča koje završavaju sretno, iako postoje još neki dijelovi te priče koje Zagorka nije tako detaljno opisivala u svojim djelima.²

Takvih je priča u povijesti bilo mnogo, ali rijetko koja da je završila sretno. Naravno, takvi procesi istjerivanja vještica trajali su godinama, ali su se s vremenom prorijedili. Kako su se vlasti u Hrvatskoj mijenjale, tako su se i neki zakoni polako gubili. Nadalje, uz zakone mijenjali su se i ljudi, odnosno društvo i njihova vjerovanja što je uvelike utjecalo na zagrebačku kulturu. Jedna od bitnijih političkih moći tada bila je vladarica Marija Terezija kojoj je Marija Jurić Zagorka posvetila čak dvije knjige iz ciklusa *Grička vještica*. Marija Terezija je, dakle, bila prva koja se "usudila" pokrenuti neku promjenu. U mnogim se spisima,

² <https://www.zagreb.hr/tko-je-bila-prava-gricka-vjestica/18047> (Pristupljeno 8. lipnja 2018).

koje je i sama Zagorka proučavala, spominje kako je ona ta koja je u potpunosti prva ukinula mogućnost procesa protiv vještica i čarobnjaka jer je to smatrala praznovjernim (Vukelić, 2012, 32).

Normalo je da su ljudi tada bili manje obrazovani i podložni nasrtajima društva, kao što je i normalno da su jedni druge optuživali iz besmislenih razloga kao što su ljubomora, zavist i pohlepa. Zbog takvih ljudi koji su "iskorištavali" vjeru u magiju trebali su se promijeniti zakoni, ali se ostavila mogućnost za rješavanje mogućih problema s pravim čarobnjacima, vješticama i demonima. Kao što je već spomenuto, procesi torture vještica trajali su godinama. Marija Jurić Zagorka u svojim romanima postavlja priče kojima dobivamo dojam da se sve riješilo preko noći, ali stvarnost je ipak bila malo drugačija. Iako, sve što je spomenula u svojim djelima događalo se u stvarnosti. Takvim kratkim slikama progona vještica koje prate romantičnu priču prikazala je svijetu dio tadašnjeg života. Svojim ciklusom romana *Grička vještica* doživjela je veliki uspjeh i to je ono što je zapravo značajno za kontekst vremena u kojem su djela nastala. Njezina djela utjecala su na oblikovanje hrvatskoga kulturnoga identiteta i to na razini popularne književnosti. Uz to što je *Grička vještica* ušla u popis popularne književnosti, zaintrigirala je i javnost te ih navela na zanimanje za hrvatsku povijest. Zagorka je, uzevši u obzir vrijeme i okolnosti u kojima je radila, uspjela u svojem naumu stvaranja velikog književnog djela koje će utjecati na razmišljanje čitatelja (Vukelić, 2012, 32-33).

5. GRIČKA VJEŠTICA DANAS

Kada smo se upoznali s poviješću stvaranja Marije Jurić Zagorke i njezinih vrhunskih djela, možemo spomenuti i neke zanimljivosti koje su u Zagrebu aktualne u čast njezine povijesne tematike djela. Dakle, Grička vještica je prvi puta prikazana na Opatovini 1987. godine, a scensku prilagodu načinio je sam redatelj te predstave Miro Međimorec. To je dakle prvi put kada se djelo pojavilo na pozornici. Kako Zagorka djelom prikazuje povijest Zagreba, Zagrepčani su oduševljeni samom tematikom romana te izvode zanimljive predstave vođene temama djela. Jedna od zanimljivijih događanja ljeti je interaktivna noćna tura nazvana *Tajne Griča*. Ona je namijenjena svim posjetiteljima i građanima Zagreba koji žele upoznati povijesnu i tajnovitu stranu našega glavnoga grada. Ovakva predstava uključuje i suradnju samih gledatelja koji aktivno sudjeluju u različitim igranim događajima iz povijesti Zagreba. Naravno, obilazak je temeljen na povijesnim činjenicama te na romansnoj povijesti preuzetoj iz Zagorkinog romana. Noćna tura *Tajne Griča* posebna je jer se odvija u noćnim satima u kojima sudjeluju kostimirani likovi koji na slikoviti način prikazuju gradsku povijest. Ovakav način predstavljanja Zagreba i njegove povijesti oduševio je ljude diljem Hrvatske, ali i dalje.³

Uz razne predstave vođene tematikom Zagorkinih romana, u Zagrebu se otvara i Muzej Torture 10.srpnja 2015.godine. Muzej posjetitelje vraća u razdoblje Srednjeg vijeka u kojem su se pojavljivale metode mučenja vrlo slične onima u Zapadnoj Europi. Sa svake strane zida muzeja postavljene su sprave koje su služile za mučenje vještica i heretika, a pored njih nalaze se i kratki opisi tih sprava čak i situacija koje opisuju procese. Takav slikoviti prikaz zagrebačke povijesti oduševio je posjetitelje te ih vratio u razdoblje terora progona vještica. Muzej je karakterističan sam po sebi jer daje sliku onoga što je Zagorka u kratkim crtama opisivala u svojim romanima. Na samome kraju možemo reći kako Zagreb i dan danas čuva svoju povijesnu baštinu te pokušava dočarati kako se prije živjelo i kako je prije izgledao svijet vođen praznovjermem, legendama i pričama naših predaka (Santo, 2016, 64-66).

Nadalje, kako bismo što bolje objasnili kako je Zagorka utjecala na kulturalnu perspektivu žene opisat ćemo izgled i znamenitosti njezinoga stana koji se nalazi u Zagrebu. Zagorkin stan danas je pretvoren u muzej kojeg, naravno, mogu posjetiti svi ljubitelji njezinoga književnoga stvaralaštva i nje same. Već smo naveli kako je njezino stvaralaštvo obilježeno novinarskim, aktivističkim i književnim radom te kako se kao prva žena uspjela istaknuti u tim područjima. Njezin društveni i feministički angažman obilježio je "sudbinu"

³ <https://www.djecji-dogadjaji.com/vikend-dogadjaji/5323-dogadjanje-tajne-grica-2018> (Pristupljeno 10.lipnja 2018.)

žena u tom razdoblju te samim time ostavio trag na području hrvatske kulture. Što se tiče njezinoga feminističkog angažmana, nastojala je u svojim djelima prikazati nepovoljan položaj žena koje su bile podređene muškom svijetu koji je tada, kako je već poznato, imao vodeću ulogu u političkom i društvenom životu. Svi ti elementi borbe slobodnog izražavanja žena, prikazi njezinih novinarskih radova te cjelokupnog njezinog stvaralaštva i danas su vidljivi u memorijalnom stanu, odnosno njezinom stanu u kojem je obitavala tijekom svoga života (Bogdanić i dr., 2012, 110).

Prije samoga opisa stana važno je spomenuti kako je formiran Centar za ženske studije čija je misija pružiti obrazovanje iz ženskostudijskih tema, djelovati na podizanju svijesti žena u Hrvatskoj te poticati istraživanja vezana za ženskostudijske teme. Sama ideja osnivanja Centra za ženske studije praćena je Zagorkinim djelovanjem i njezinom borbom za slobodu izražavanja žena te njihov položaj u političkom i društvenom životu. Cilj Centra je osnažiti žene u političkim i civilnim inicijativama kroz obrazovanje na više razina te afirmirati konstruktivne vrednote mira i solidarnosti. Također, od 2007. godine održavaju se i Dani Marije Jurić Zagorke koje je Centar organizirao kako bi obilježio 50. godišnjicu smrti Marije Jurić Zagorke i ta se manifestacija od tada održava svake godine. Centar za ženske studije spomenuli smo isključivo zbog toga što su pojedini dijelovi Memorijalnoga stana Marije Jurić Zagorke kao što su toalet, dvije radne sobe, spremište, degažman i čajna kuhinja u službi samih studija (Bogdanić i dr., 2012, 111- 112).

Vodeći element Memorijalnog stana Marije Jurić Zagorke je balkon. Na njemu je postavljen portet spisateljice pored koje bi se posjetitelji imali priliku fotografirati. U pozadini balkona nalazi se stolić sa stolicama i šalicom koji predstavljaju mjesto njezine inspiracije te mjesto odmora. Prilikom ulaska u stan, pored ulaznih vrata s desne strane vidljiva je bista Marije Jurić Zagorke dok se s lijeve strane nalaze plakati Centra za ženske studije. Također, postoji i infopult na kojem se nalaze razne publikacije koje se mogu kupiti ili prelistati. Pored infopulta nalazi se soba za projekcije u kojoj se može pogledati kratki film o Zagorki kojeg bi posjetitelji pogledali prije samoga ulaska u Memorijalnu sobu. Nadalje, Memorijalna soba sastoji se od četiri dijela Zagorkina života a to su: djetinjstvo i odrastanje, novinarstvo, književni rad i feministički aktivizam. Svaki od ta četiri dijela Memorijalne sobe opisivale su Zagorkin put kroz život. Na samome kraju "putovanja" kroz život Marije Jurić Zagorke pri izlazu iz sobe stoji zrcalo s kojim se posjetitelj mora suočiti i pogledati se te dobro razmisliti o svemu što je vidio i čuo o potresnoj životnoj priči Zagorke. Na samome kraju bitno je napomenuti kako se u Memorijalnom stanu Marije Jurić Zagorke nalazi i knjižnica u kojoj

posjetitelji mogu posuditi materijale vezane za istu temu te tako produžiti svoj obilazak, ali isto tako dobiti više informacija o određenom području koje ih posebno zanima. Dakle, cijela zamisao održavanja Memorijalnog stana Marije Jurić Zagorke je ta da se održi svijest Zagrepčana, odnosno, cijeloga društva o utjecaju Zagorke na kulturu. Stan prikazuje cijeli njezin život u nekoliko prostorija te samim time prikazuje kako ju Zagreb nije zaboravio te kako ju društvo iznimno cijeni. Njezin doprinos u političkom i društvenom smislu vidljiv je i danas, posebice u novinarskoj i književnoj slobodi izražavanja žena te njihovog cjelokupnog statusa koji su ostvarile Zagorkinom hrabrošću i upornošću. (Bogdanić i dr., 2012, 112- 116).

6. ZAKLJUČAK

Na samome kraju rada možemo zaključiti kako je povijesni ciklus romana *Grička vještica* uvelike utjecao na formiranje zagrebačke kulture. Kako je već spomenuto, Zagorka je jedna od prvih žena koja se "izborila" za svoj položaj u političkom društvu, odnosno možemo reći da je ona i prva žena koja je na temelju povijesnih činjenica i povijesnih istraživanja uspjela prikazati zagrebački život u tom razdoblju.

Prikazala je kako je žena uvijek stajala u sjeni muškarca te kako je muškarac uvijek bio taj koji je dominirao i koji je mogao raditi što god ga je volja. Također, Zagorka je prikazala kako je društvo zbog praznovjerja u stanju upropastiti živote nedužnih ljudi. Dakle, možemo reći da je Zagorka stvaranjem svojih povijesnih romana koji pripadaju ciklusu *Griča vještica* ukratko prikazala život starih Zagrepčana i njihovog položaja u društvu. Ona je bila među prvim ženama koje su se usudile javno prikazati sliku Zagreba koja je i dan danas dostupna čitateljima. Kada bismo uspoređivali život prije i danas, jasno možemo vidjeti kako su se stvari u društvu uvelike promijenile te kako je život danas znatno bolji, a i kako su žene slobodnije u svakom pogledu.

Na samome kraju možemo slobodno reći kako je Zagorka jedna od vrhunskih hrvatskih spisateljica te joj možemo zahvaliti na savršeno dočaranoj slici ljudskog praznovjerja i položaja žene u društvu.

7. POPIS LITERATURE

Bogdanić, Cvitković 2012: Bogdanić, Snježana, Cvitković, Anastazija, Draženović, Mirna, Fujs, Lea, Grgić, Marijana, Salaj, Martina, Stajić, Natalija, Tumpić, Ana, Uremović, Petra, Varzić, Karla. Memorijalni stan Marije Jurić Zagorke: muzeološka koncepcija. *Informatica museologica*. 43: 111- 116.

Đorđević 1965: Đorđević, Bora. 1965. *Zagorka. Kroničar starog Zagreba*. Zagreb: Stvarnost.

Grgić 2009: Grgić, Kristina. 2009. Marija Jurić Zagorka i kanon modernizma. U: *Mala revolucionarka- Zagorka, feminizam i popularna kultura*. Maša Grdešić, ur. Zagreb: Centar za ženske studije: 19-25.

Mušić 2014: Mušić, Lejla. 2014. Dekonstrukcija hijerarhijskih, rodničkih i klasnih odnosa u djelu Marije Jurić Zagorke *Grička vještica*. U: *Što žena umije. Zagorka, rad, rod, kulturna proizvodnja i potrošnja i vizualne reprodukcije književnosti*. Anita Dremel, ur. Zagreb: Centar za ženske studije: 73-77.

Oklopčić 2011: Oklopčić, Biljana. 2011. Stankin spol: nevolje s rodom u *Tajni krvavog mosta* Marije Jurić Zagorke. U: *Malleus maleficarum. Zagorka, feminizam, antifeminizam*. Maša Grdešić, ur. Zagreb: Centar za ženske studije: 37-40.

Oklopčić, Jakšić 2009. Slavonska razglednica by Marija Jurić Zagorka: Zrcaljenje stvarnog s fikcionalnim u romanu *Vitez slavonske ravni*. U: *Mala revolucionarka- Zagorka, feminizam i popularna kultura*. Maša Grdešić, ur. Zagreb: Centar za ženske studije: 123.

Santo 2016. Santo, Renata. 2016. O Tortureumu, novootvorenom muzeju torture u Zagrebu. *Informatica museologica* 45-46: 64-66.

Vukelić 2012: Vukelić, Deniver. 2012. *Fenomen progona vještica u Zagrebu i problemi identiteta u popularnom historijskom romanu Marije Jurić Zagorke "Grička vještica"*. Zagreb: Poslijediplomski studij hrvatske kulture.

Vukovac 2010: Vukovac, Stana. 2010. Marianna (Marija) Jurić Zagorka i đakovački biskup Josip Juraj Strossmayer. *Scrinia Slavonica* 10: 246-254.

INTERNETSKI IZVORI

Leksikografski zavod Miroslav Krleža. *Jurić, Marija- Zagorka*.
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=29566> (Pristupljeno 5. lipnja 2018).

<https://www.zagreb.hr/tko-je-bila-prava-gricka-vjestica/18047> (Pristupljeno 8. lipnja 2018).

<https://www.djecji-dogadjaji.com/vikend-dogadjaji/5323-dogadjanje-tajne-grica-2018>
(Pristupljeno 10. lipnja 2018).

8. SAŽETAK RADA

Marija Jurić Zakorka jedna je od vrhunskih književnica, novinarka i feministica. U svom se novinarskom umijeću istaknula igrom slučaja te je zbog toga imala dosta problema. Problemi su dolazili samim time što je žena jer je tada u društvu ženin položaj bio vrlo nizak i necijenjen jer su muškarci imali vodeću ulogu u svemu. Takav ženin status u društvu inspirirao ju je na pisanje te je u svojim romanima iz ciklusa *Grička vještica* ta tema bila vidljiva na pojedinim likovima. Inspiraciju je dobila i promatranjem tadašnjeg praznovjerja ljudi koji su vjerovali u vještice i razne demone. U romanima je opisivala kako su mnoge žene bile nedužno optuživane da su vještice te je samim time prikazala sliku tadašnjeg društva i njihovoga života. Također, na temelju te dvije najbitije teme njezinih romana može se reći da je ona jedina žena koja je uspjela spojiti povijesne činjenice s ficijskim i romantičnim. Pomoću Zagorkinih romana iz ciklusa *Grička vještica* i dan danas ljudi mogu saznati što se prije događalo u Zagrebu te kako je njezin pristup kao žene uvelike utjecao na izmjenu samog života i kulture u glavnome nam gradu. Njezina djela su inspirirala mnoge Zagrepčane na formiranje raznih predstava čija tematika prati *Gričku vješticu*. Također, u Zagrebu se otvorio i muzej Torture, kao i memorijalni stan Marije Jurić Zagorka što je postalo velika atrakcija u gradu Zagrebu.